

Kosmas a Kronika Čechů

Chronica Boemorum

Kosmas

Kosmas se narodil v roce 1045 a zemřel v roce 1125, podle přípisu k poslední kapitole Kosmovy kroniky 21. října. Pravděpodobně se narodil do kněžské rodiny s vazbou na kapitolu svatého Víta. Zprvu studoval v Praze, někdy po roce 1074 vycestoval do ciziny, kde studoval trivium na katedrální škole svatého Lamberta v Lutychu, jmenovitě u slavného matematika Mistra Franka. Po svém návratu do Čech (nejspíš někdy kolem roku 1090) se stal kanovníkem pražské svatovítské kapituly. V roce 1094 odjel do Mantovy a následně do Mohuče jako doprovod pražského biskupa. V Ostřihomi roku 1099 byl vysvěcen na kněze, což mu pomohlo k dosažení titulu děkana pražské kapituly (tj. správce hospodářských a organizačních záležitostí sboru kanovníků).

Kosmas se oženil, s Božetěchou, s níž měl syna Jindřicha.

Kronika Čechů

Kosmas začal psát kroniku koncem svého života (1119/1122-1125), ale kronika zůstala nedokončena. Zachovala se v 15 rukopisech. Nejvýznamnějším a nejstarším rukopisem je rukopis budyšínský z přelomu 12. a 13. století. Kronika je dnes rozdělena do tří knih, původně však Kosmas pomýšlel na sepsání dvou knih, k nimž později připojil třetí.

Kniha první se váže na staré pověsti české. Autor zprvu vypráví o povodni světa, o babylonské věži a popisuje krajinu přírody Čech, příchod prvních obyvatel v čele s praotcem Čechem, Krokem a jeho dcerami až po Bořivojův křest. První kniha končí smrtí knížete Jaromíra r. 1037. (Je věnována mělnickému proboštu Šebířovi.)

Druhá kniha začíná nástupem Břetislava I. na trůn, který se poté vydal do Hnězdna pro ostatky Sv. Vojtěcha, aby je převezl do Prahy. Tato kniha končí nastolením Břetislava II. v roce 1092. (Je věnována břevnovskému opatu Klimentovi).

Třetí kniha pokračuje v líčení českých dějin do smrti Vladislava roku 1125, včetně sporu mezi Přemyslovci a Vršovci. Kosmas se v třetí knize zmiňuje i o smrti císaře Jindřicha IV. a o nastoupení knížete Soběslava.

Je otázkou, zda je Kosmova kronika žánrově opravdu kronikou. Všechny formální rysy poukazují na to, že dílo kronikou je, ovšem kompozice díla je letopisecká (Kosmas k některým rokům nepřipsal žádné zprávy, a proto zůstaly pouze volné sloupce s letopočty. Dílo má sloužit jako historické – je rozděleno do knih, kapitol včetně předmluv.) Kosmovým vzorem byla kronika opata porýnského kláštera v Prümü Reginona z počátku 10. století. Vedle Reginona Kosmas nahlížel do svatováclavských a svatovojtěšských legend a letopiseckých zápisků, které byly vedeny při kapitule svatého Víta.

Svým dílem ovlivnil řadu Pokračovatelů (Mnich sázavský, Kanovník vyšehradský, Druhé pokračování Kosmovo), z jeho kroniky čerpal rovněž tzv. „Dalimil“, nebo Přibík Pulkava z Radetína.

Kritické vydání:

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum, (eds.) BERTOLD BRETHER, WILHELM WEINBERGER, Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum, Nova series II, Berlin 1923.

Překlad:

Kosmas. Kronika Čechů. Argo Praha 2011.

K dalšímu čtení:

BLÁHOVÁ, Marie: *Kosmas, první český historik*. In: Duchem, ne mečem. Fakta, úvahy, souvislosti. Ed. J. Lakosilová. Praha 2003, s. 16–28.

NECHUTOVÁ, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha 2000, s. 67-73.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmas a Regino. Ke kritice Kosmovy kroniky*. Československý časopis historický 8/1960, s. 564–587.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmovo pojetí přemyslovské pověsti*. Český lid 52/1965, s. 305–314.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmova kronika. Studie k počátkům českého dějepisectví a politického myšlení*. Praha 1968.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Kosmas. Studie s výběrem Kosmovy Kroniky*. Praha 1972.